

15.8.2012

Dnro 3544/4/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

LUKION OPISKELIJAVALINNAN TULEE TAPAHTUA YHDENVERTAISIN PERUSTEIN

ELEVANTAGNINGEN TILL GYMNASIET SKA SKE PÅ LIKA GRUNDER

1

KANTELU

Kantelija pyysi Oulun Kastellin urheilulukioon pyrkineen tyttärensä isänä eduskunnan oikeusasiamiehelle 2.10.2011 osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan urheilulukion valintamenettelyä. Kantelijan mukaan valintaperusteiden pitäisi olla yhdenmukaiset kaikille oppilaille. Kantelussa pyydettiin tutkimaan urheilulukion rehtorin ja oululaisen jääkiekkoseuran valmennuspäällikön toimintaa valintaprosessissa. Huhujen mukaan urheilulukion jääkiekkopuolelle pääsemisen ehtona on ollut kuuluminen erään jääkiekkoseuran joukkueisiin.

Kantelijan mielestä jääkiekkoseuran palveluksessa olevalla valmentajalla, joka valmentaa myös urheilulukiossa, ei saisi olla kaksoisroolia Oulun Kastellin urheilulukion oppilasvalinnoissa. Kantelija katsoi, että rehtorin tulisi toimia riippumattomasti ilman valmentajan ja Suomen jääkiekkoliiton yhteistä konsultointia. Kantelijan mukaan urheilulukioon valinnan perusteiden tulisi olla julkiset. Jääkiekkoseuran ja jääkiekkoliiton välinen konsultointi tietyn seuran suosimiseksi ei saisi vaikuttaa urheilulukion valinnoissa. Lisäksi valintaperusteiden pitäisi olla selvät ja tasapuoliset kaikille. Kantelija hakee muutosta urheilulukion valinnoille, koska hänen tyttärensä haluaisi osallistua urheilulukion järjestämiin jääkiekkoharjoituksiin.

Vastinekirjoituksessaan 8.3.2012 kantelija kertoi hakevansa edelleen muutosta tyttärensä osalta urheilulukion valintapäätökseen. Hän toivoi, että koulun rehtori myöntäisi virheensä ja tyttären epäasiallisen kohtelun sekä antaisi kaksi vuotta Kastellin normaalilukiota käyneelle tyttärelle tilaisuuden osallistua jääkiekon osalta urheilulukion toimintaan. Kantelija oheisti vastineeseensa valinnoista käymäänsä sähköpostikeskustelua.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Kastellin lukion va. rehtorin (16.11.2011) ja Oulun kaupungin opetuslautakunnan (23.11.2011 § 183) selvitykset sekä Opetushallituksen lausunto (15.2.2012), joihin kantelija antoi 8.3.2012 vastineensa.

Oulun kaupunki oli hankkinut kyseisestä urheilulukiovalinnasta selvityksen myös Suomen Jääkiekkoliitolta (4.11.2011). Käytettävissäni ovat olleet myös sekä Suomen Olympiakomitean verkkosivuilta että vastaavien Porin ja Jyväskylän urheilulukioiden verkkosivuilta ilmenevät, urheilulu-

kioiden hakumenettelyä koskevat tiedot.

3

RATKAISU

3.1

Oikeusasiamiehen toimivalta

Totean aluksi eduskunnan oikeusasiamiehen toimivallasta ja mahdollisuuksista hakea muutosta valintapäätökseen seuraavan.

Kantelu koskee toisaalta Kastellin urheilulukion ja sen rehtorin menettelyä ja toisaalta oululaisen jääkiekkoseuran ja sen valmennuspäällikön menettelyä. Oikeusasiamiehen toimivalta on kuitenkin määritelty perustuslain (731/1999) 109 §:n 1 momentissa. Lainkohdan mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Siten olen jättänyt kantelun tutkimatta yksityistä urheiluseuraa ja sen palveluksessa olevaa valmennuspäällikköä koskevalta osin.

Samoin kantelija on ”hakenut muutosta” tyttärensä toisen vuoden opiskelijavalintaan, mutta tältäkin osin eduskunnan oikeusasiamiehen toimivalta on rajoitettu. Lukiolain 34 § (muut. 1445/2009) 34 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella opiskelijalla on ollut oikeus hakea muutosta valittamalla aluehallintovirastolta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Olen siten muutoksenhaun osalta jättänyt kantelun toimivaltaani kuulumattomana tutkimatta.

Kantelu antaa silti yleiseltä oikeusturvan ja hyvän hallinnon kannalta aihetta Kastellin urheilulukion arvosteluun, jonka esitän seuraavassa.

3.2

Tapahtumatiedot

Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän erityisen koulutustehtävän luvan kautta urheilupainotteista opetusta annetaan maassamme kolmessatoista lukiossa (ns. urheilulukiot). Tällaisen koulutustehtävän saaneet urheilulukiot poikkeavat muista lukioista valintaperusteiden osalta. Oulun kaupunki on saanut opetusministeriöltä 10.8.2006 tällaisen erityisen urheilupainotteisen opetuksen järjestämisluvan.

Suomen urheilulukioiden opiskelijat valitaan toisen asteen sähköisen yhteishaun avulla. Urheilulukioilla on oma erillinen valintakoodinsa, joka on merkittävä koululle toimitettavaan valintakorttiin. Hakijan on täytettävä erillinen hakulomake (urheilijatietolomake), jonka hän toimittaa oppilaitokselle. Hakulomake on saatavilla oppilaitosten internetsivuilla ja Suomen olympiakomitean verkkosivuilla (www.olympiakomitea.fi/urheilu-oppilaitokset). Opiskelijaksi valittavan ylin mahdollinen pistemäärä on 20, joka muodostuu peruskoulutodistuksen keskiarvosta (enintään 10) sekä urheilu- ja soveltuvuus pisteistä (enintään 10). Hakija voi saada urheilullisista ansioistaan ja urheilulahjakkuudestaan 1-6 pistettä (lajiliittopisteet) ja oppilaitoksen harkinnan mukaan 0–4 soveltuvuus pistettä (oppilaitospisteet). Suomen Olympiakomitea on antanut lajiliitoille ohjeet urheilulaitoksiin hakeutuvien urheilijoiden pisteytyksestä. Suomen Jääkiekkoliitto on puolestaan soveltanut Olympiakomitean ohjetta ja tehnyt tytöille ja pojille jääkiekon kilpailutoimintaan sekä pelaajan kar-

toitus- ja maajoukkuejärjestelmään perustuvan pisteytyksen.

Kysymyksessä olevassa tapauksessa kantelijan tytär oli käytyään Kastellin yleislukiota vuoden hakenut toisen vuosikurssin alussa siirtoa urheilulukion puolelle. Urheilulukioon on mahdollista yrittää hakeutua 2.vuosikurssille, vaikkakaan lukio ei järjestä varsinaista täydennyshakua. Kastellin lukio on harkintansa mukaan painottaen urheilullista puolta ottanut opiskelijoita toiselle vuosikurssille aivan kuten yleislukion puolellekin. Rehtori oli linjannut yhdessä jääkiekkoseuran valmennuspäällikkö/koulun valmentajan kanssa valintakriteeriksi lajiilto- antaman pistemäärän (vähimmäisvaatimus 3,6 pistettä).

Kantelijan mukaan lajiilto- pisteet oli antanut jääkiekkoliiton kehityspäällikkö, joka ei ollut koskaan nähnyt kyseistä nuorta naisurheilijaa. Tytär oli ilmoittanut urheilulukion rehtorille hakevansa pelaajaksi toiseen jääkiekkoseuraan, jossa urheilulukion valmentaja/jääkiekkoseuran valmennuspäällikkö ei ollut mukana. Kantelijan tyttären saamat lajiilto- pisteet urheilulukion valinnassa olivat olleet 0,1 pistettä liian alhaiset.

Kantelija on epäillyt sitä, että tällaisella ”seurasiirrolla” olisi ollut merkitystä valinnassa Kastellin urheilulukioon. Kyseinen urheilulukiossa ja jääkiekkoseurassa toimiva valmentaja on kuitenkin sähköpostiviestissään 13.6.2011 kiistänyt sen, että Kastellin urheilulukion oppilasvalinnoilla ja jääkiekkoseuran pelaajavalinnoilla olisi ollut tekemistä keskenään. Valmentajan mukaan koulu oli päättänyt siitä, keitä valitsee kouluun ja jääkiekkoseura sen, keitä valitsee seuraan.

Asiakirjoista ei ilmene, oliko lukion toisen vuosikurssin opiskelijoille yleisesti tiedotettu mahdollisuudesta hakea urheilupainotteiseen opetukseen omassa lukiossa vai oliko hakeminen perustunut yksinomaan opiskelijan omaan aloitteeseen. Samoin selvitystä ei ole siitä, onko muutoksenhakumahdollisuuksista tiedotettu lukion opiskelijoille.

3.3

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 124 §:n 1 momentin mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Lukiolain (629/1998) 3 §:n 3 momentin mukaan lukiokoulutusta järjestetään lukioissa, aikuislukioissa ja muissa oppilaitoksissa. Lukiolain 4 §:n 2 momentin puitteissa erityisen koulutustehtävän saaneet urheilulukiot voivat poiketa lukion valtakunnallisesta tuntijaosta sen mukaan kuin koulutuksen järjestämisluvassa määrätään. Opetushallitus on antanut lukiolain 10 §:n nojalla nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet elokuussa 2003 (Opetushallituksen määräys nro 33/011/2003). Lukiolain 11 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä opetussuunnitelma. Lukiolain 20 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös henkilö, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää mutta jolla katsotaan muutoin olevan riittävät edellytykset lukio-opinnoista suoriutumiseen. Säännöksen 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Asianomainen ministeriö voi päättää tarkemmin opiskelijaksi ottamisen perusteista. Hakijoihin on sovelletta-

va yhdenvertaisia valintaperusteita. Lukiolain 34 §:ssä säädetty muutoksenhausta lukiokoulutuksen järjestäjän päätöksiin. Muutosta opiskelijaksi ottamista koskevaan ratkaisuun haetaan aluehallintovirastolta.

Opetusministeriö on lisäksi antanut asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006). Urheilulukioihin haetaan ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishausta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (30/2008) tarkoitetussa yhteishaussa.

Hallintolain (434/2003) 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999; julkisuuslaki) 11 §:n mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (*asianosainen*), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Tämän lain 24 §:n 1 momentin 30 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun ohella oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja.

3.4

Arviointi

Kyseisessä tapauksessa kantelijan tytär oli hakenut alun perin Kastellin urheilulukioon. Häntä ei valittu urheilulukioon, mutta hän oli päässyt opiskelemaan saman koulun tavanomaiseen lukio-koulutukseen ja aloittanut ne opinnot. Opiskeltuaan vuoden lukiossa hän oli hakenut syksyllä 2011 siirtoa urheilulukion puolelle. Lukio ei resurssien puitteissa voinut ottaa kuin rajallisen määrän opiskelijoita toiselle vuosikurssille.

Tässä valintatilanteessa jääkiekkoliiton lajipäällikkö oli antanut kantelijan tyttärelle lajiliittopisteet, jotka ovat perustuneet valtakunnalliseen Olympiakomitean antamaan pisteytysohjeistukseen. Kastellin lukio olisi rehtorin 16.11.2011 antaman selvityksen mukaan voinut tarvittaessa pyytää korjausta pisteisiin, mikäli olisi katsonut sen tarpeelliseksi. Näin koulu oli muutaman kerran tehnytkin, joskaan pisteet eivät selvityksen mukaan olleet muuttuneet. Tässä tapauksessa Kastellin lukion rehtori oli luottanut lajiliiton antamiin pisteisiin urheilijan arvioinnissa. Lajiliiton pistemäärä oli siten toiminut kriteerinä valittaessa opiskelijoita urheilulukion 2. vuosikurssille.

Urheilulukion rehtorin selvityksen mukaan lajiliitolta saadut hakijoiden pisteet olivat tulleet koulun ja urheilulukion johtoryhmän tietoon ennen kuin toisen vuoden opiskelijavalinta oli tehty. Rehtorin mukaan lukio oli kohdellut kaikkia hakijoita tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti eikä kyseinen jääkiekkoseuran valmentaja ollut vaikuttanut opiskelijavalintaan. Hän ei ole kuulunut lukion johtoryhmään eikä hän pisteytä urheilijaa taikka ole missään roolissa rehtorin päätöksenteossa. Oulun kaupungin opetuslautakunnan selvityksen mukaan urheilulukion toiselle vuosikurssille hakeutuville opiskelijoille ei ole yleisiä valintaperusteita vaan urheilullisilla tekijöillä on painoarvo ja määrävä tekijä on lajiliiton antamien pisteiden määrä.

Omasta puolestani totean, että toisen vuoden vuosikurssin opiskelijoiden valinnassa tulisi ottaa huomioon eräitä yleisiä, hyvään hallintoon kuuluvia vaatimuksia, joihin kiinnitän laillisuusvalvonnan näkökulmasta huomiota.

Opetushallitus toteaa lausunnossaan, että opiskelijavalinnan valmistelussa voidaan kuulla asiantuntijatahoja, tässä tapauksessa jääkiekon lajiliittoa, mutta ne eivät voi olla se taho, joka ratkaisee opiskelijavalinnan. Hyvän hallinnon kannalta ja perustuslain 124 § huomioon ottaen ulkopuolisten asiantuntijatahojen antamat pisteytykset eivät siis voi olla opiskelijavalinnan yksinomainen peruste, kuten Kastellin lukion rehtori näyttää selvityksessään olettaen. Myös Oulun opetuslautakunta toteaa selvityksessään, että ”Kastellin urheilulukion toiselle vuosikurssille valinnan kriteerinä on ollut lajiliiton antamat pisteet”. Tämä on lautakunnan mukaan kerrottu hakijoille valintatestin yhteydessä.

Kuitenkaan lukion toisen vuosikurssin urheilijalinjavallinnan perustuminen pelkkiin lajiliiton antamiin pisteisiin ei ole nähdäkseni lainmukainen menettely, vaikkakin lajiliitto voi antaa lukion harjoituksen perusteeksi asiantuntijalausannon.

Toinen kysymys on se, millä tavoin valintamenettely tulisi järjestää tilanteissa, joissa opiskelija vaihtaa lukiokoulutuksen kesken opintolinjaa tai opintojen painotusta saman lukion sisällä. Vaikka opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annetussa asetuksessa ei ole nimenomaan säännelty, sovelletaanko asetusta myös näihin tilanteisiin, käsitykseni mukaan tällöin tulee soveltaa samoja perusperiaatteita kuin lukioon valittaessa. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että valinta tapahtuu yhdenvertaisin perustein ja järjestelyin. Lisäksi lukion toisen vuosikurssin opiskelijahausta ja mahdollisuuksista hakea muutosta tulee tiedottaa kaikille asianomaisille opiskelijoille. Saadun selvityksen perusteella tilanne Kastellin lukiossa näyttää näiltä osin olleen epäselvä.

Edelleen Oulun kaupungin opetuslautakunta on jo selvityksessään 23.11.2011 kiinnittänyt hyvän hallinnon kannalta huomiota Kastellin lukion tapaan käsitellä sähköpostiviestinnässä kantelijan viireille saattamaa asiaa. Lautakunnan mukaan lukion sähköpostiviestintä ei täytä hyvän hallinnon ja hallintolain vaatimuksia perustelujen, kattavuuden ja asian käsittelyn viivytyksettömyyden osalta. Kantelija oli saanut selvityksen pisteytyksestä vasta kantelumenettelyn yhteydessä vaikka Jääkiekkoliiton tekemä pisteytys on lautakunnan mukaan ollut ratkaiseva osa valintaprosessia.

Lopuksi totean yleisesti, että opiskelijavalintoihin liittyy sekä julkisuuslain että henkilötietolain kannalta huomioon otettavia seikkoja. Oppilaitos on lopullisen valintapäätöksen jälkeen velvollinen antamaan valintaa koskevia henkilökohtaisia tietoja asianomaiselle hakijalle itselleen (julkisuuslaki 11 §), mutta ei muille. Tämä koskee sekä koulun antamia arviointipisteitä että lajiliiton pisteitä (julkisuuslaki 24 §, kohta 30). Pisteet voidaan myös tulkita tiedoksi, joka koskee hakijan henkilökohtaisia vapaa-ajan harrastuksia (julkisuuslaki 24 §, kohta 32). Julkisuuslain kannalta lajiliittojen tai yksittäisten valmentajien asema ja eri tahojen välinen tiedonkulku voi olla pisteytyksissä ongelmallista, ellei päätöksenteon selkeydestä ja opiskelijan tietosuojasta huolehdita.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni ohjaavat käsitykseni Oulun Kastellin lukion menettelystä ja lajiliittojen asemasta sekä asianomaisen lukion rehtorin että Oulun kaupungin opetuslautakun-

nan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni sekä Oulun Kastellin lukion rehtorille että Oulun kaupungin opetuslautakunnalle.

Lähetän päätökseni yleiseltä kannalta tiedoksi myös Opetushallitukselle, joka huolehtii opetussuunnitelman perusteista. Samoin lähetän jäljennöksen päätöksestäni tietojantaneelle Suomen Jääkiekkoliiton kehityspäällikölle, vaikkakaan tämä taho ei kuulu laillisuusvalvonnassa toimivaltani.

15.8.2012

Dnro 3544/4/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

LUKION OPISKELIJAVALINNAN TULEE TAPAHTUA YHDENVERTAISIN PERUSTEIN

ELEVANTAGNINGEN TILL GYMNASIET SKA SKE PÅ LIKA GRUNDER

1

KANTELU

Kantelija pyysi Oulun Kastellin urheilulukioon pyrkineen tyttärensä isänä eduskunnan oikeusasiamiehelle 2.10.2011 osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan urheilulukion valintamenettelyä. Kantelijan mukaan valintaperusteiden pitäisi olla yhdenmukaiset kaikille oppilaille. Kantelussa pyydettiin tutkimaan urheilulukion rehtorin ja oululaisen jääkiekkoseuran valmennuspäällikön toimintaa valintaprosessissa. Huhujen mukaan urheilulukion jääkiekkopuolelle pääsemisen ehtona on ollut kuuluminen erään jääkiekkoseuran joukkueisiin.

Kantelijan mielestä jääkiekkoseuran palveluksessa olevalla valmentajalla, joka valmentaa myös urheilulukiossa, ei saisi olla kaksoisroolia Oulun Kastellin urheilulukion oppilasvalinnoissa. Kantelija katsoi, että rehtorin tulisi toimia riippumattomasti ilman valmentajan ja Suomen jääkiekkoliiton yhteistä konsultointia. Kantelijan mukaan urheilulukioon valinnan perusteiden tulisi olla julkiset. Jääkiekkoseuran ja jääkiekkoliiton välinen konsultointi tietyn seuran suosimiseksi ei saisi vaikuttaa urheilulukion valinnoissa. Lisäksi valintaperusteiden pitäisi olla selvät ja tasapuoliset kaikille. Kantelija hakee muutosta urheilulukion valinnoille, koska hänen tyttärensä haluaisi osallistua urheilulukion järjestämiin jääkiekkoharjoituksiin.

Vastinekirjoituksessaan 8.3.2012 kantelija kertoi hakevansa edelleen muutosta tyttärensä osalta urheilulukion valintapäätökseen. Hän toivoi, että koulun rehtori myöntäisi virheensä ja tyttären epäasiallisen kohtelun sekä antaisi kaksi vuotta Kastellin normaalilukiota käyneelle tyttärelle tilaisuuden osallistua jääkiekon osalta urheilulukion toimintaan. Kantelija oheisti vastineeseensa valinnoista käymäänsä sähköpostikeskustelua.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Kastellin lukion va. rehtorin (16.11.2011) ja Oulun kaupungin opetuslautakunnan (23.11.2011 § 183) selvitykset sekä Opetushallituksen lausunto (15.2.2012), joihin kantelija antoi 8.3.2012 vastineensa.

Oulun kaupunki oli hankkinut kyseisestä urheilulukiovalinnasta selvityksen myös Suomen Jääkiekkoliitolta (4.11.2011). Käytettävissäni ovat olleet myös sekä Suomen Olympiakomitean verkkosivuilta että vastaavien Porin ja Jyväskylän urheilulukioiden verkkosivuilta ilmenevät, urheilulu-

kioiden hakumenettelyä koskevat tiedot.

3

RATKAISU

3.1

Oikeusasiamiehen toimivalta

Totean aluksi eduskunnan oikeusasiamiehen toimivallasta ja mahdollisuuksista hakea muutosta valintapäätökseen seuraavan.

Kantelu koskee toisaalta Kastellin urheilulukion ja sen rehtorin menettelyä ja toisaalta oululaisen jääkiekkoseuran ja sen valmennuspäällikön menettelyä. Oikeusasiamiehen toimivalta on kuitenkin määritelty perustuslain (731/1999) 109 §:n 1 momentissa. Lainkohdan mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Siten olen jättänyt kantelun tutkimatta yksityistä urheiluseuraa ja sen palveluksessa olevaa valmennuspäällikköä koskevalta osin.

Samoin kantelija on ”hakenut muutosta” tyttärensä toisen vuoden opiskelijavalintaan, mutta tältäkin osin eduskunnan oikeusasiamiehen toimivalta on rajoitettu. Lukiolain 34 § (muut. 1445/2009) 34 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella opiskelijalla on ollut oikeus hakea muutosta valittamalla aluehallintovirastolta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Olen siten muutoksenhaun osalta jättänyt kantelun toimivaltaani kuulumattomana tutkimatta.

Kantelu antaa silti yleiseltä oikeusturvan ja hyvän hallinnon kannalta aihetta Kastellin urheilulukion arvosteluun, jonka esitän seuraavassa.

3.2

Tapahtumatiedot

Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän erityisen koulutustehtävän luvan kautta urheilupainotteista opetusta annetaan maassamme kolmessatoista lukiossa (ns. urheilulukiot). Tällaisen koulutustehtävän saaneet urheilulukiot poikkeavat muista lukioista valintaperusteiden osalta. Oulun kaupunki on saanut opetusministeriöltä 10.8.2006 tällaisen erityisen urheilupainotteisen opetuksen järjestämisluvan.

Suomen urheilulukioiden opiskelijat valitaan toisen asteen sähköisen yhteishaun avulla. Urheilulukioilla on oma erillinen valintakoodinsa, joka on merkittävä koululle toimitettavaan valintakorttiin. Hakijan on täytettävä erillinen hakulomake (urheilijatietolomake), jonka hän toimittaa oppilaitokselle. Hakulomake on saatavilla oppilaitosten internetsivuilla ja Suomen olympiakomitean verkkosivuilla (www.olympiakomitea.fi/urheilu-oppilaitokset). Opiskelijaksi valittavan ylin mahdollinen pistemäärä on 20, joka muodostuu peruskoulutodistuksen keskiarvosta (enintään 10) sekä urheilu- ja soveltuvuus pisteistä (enintään 10). Hakija voi saada urheilullisista ansioistaan ja urheilulahjakkuudestaan 1-6 pistettä (lajiliittopisteet) ja oppilaitoksen harkinnan mukaan 0–4 soveltuvuus pistettä (oppilaitospisteet). Suomen Olympiakomitea on antanut lajiliitoille ohjeet urheilulaitoksiin hakeutuvien urheilijoiden pisteytyksestä. Suomen Jääkiekkoliitto on puolestaan soveltanut Olympiakomitean ohjetta ja tehnyt tytöille ja pojille jääkiekon kilpailutoimintaan sekä pelaajan kar-

toitus- ja maajoukkuejärjestelmään perustuvan pisteytyksen.

Kysymyksessä olevassa tapauksessa kantelijan tytär oli käytyään Kastellin yleislukiota vuoden hakenut toisen vuosikurssin alussa siirtoa urheilulukion puolelle. Urheilulukioon on mahdollista yrittää hakeutua 2.vuosikurssille, vaikkakaan lukio ei järjestä varsinaista täydennyshakua. Kastellin lukio on harkintansa mukaan painottaen urheilullista puolta ottanut opiskelijoita toiselle vuosikurssille aivan kuten yleislukion puolellekin. Rehtori oli linjannut yhdessä jääkiekkoseuran valmennuspäällikkö/koulun valmentajan kanssa valintakriteeriksi lajiliiton antaman pistemäärän (vähimmäisvaatimus 3,6 pistettä).

Kantelijan mukaan lajiliittopisteet oli antanut jääkiekkoliiton kehityspäällikkö, joka ei ollut koskaan nähnyt kyseistä nuorta naisurheilijaa. Tytär oli ilmoittanut urheilulukion rehtorille hakevansa pelaajaksi toiseen jääkiekkoseuraan, jossa urheilulukion valmentaja/jääkiekkoseuran valmennuspäällikkö ei ollut mukana. Kantelijan tyttären saamat lajiliittopisteet urheilulukion valinnassa olivat olleet 0,1 pistettä liian alhaiset.

Kantelija on epäillyt sitä, että tällaisella ”seurasiirrolla” olisi ollut merkitystä valinnassa Kastellin urheilulukioon. Kyseinen urheilulukiossa ja jääkiekkoseurassa toimiva valmentaja on kuitenkin sähköpostiviestissään 13.6.2011 kiistänyt sen, että Kastellin urheilulukion oppilasvalinnoilla ja jääkiekkoseuran pelaajavalinnoilla olisi ollut tekemistä keskenään. Valmentajan mukaan koulu oli päättänyt siitä, keitä valitsee kouluun ja jääkiekkoseura sen, keitä valitsee seuraan.

Asiakirjoista ei ilmene, oliko lukion toisen vuosikurssin opiskelijoille yleisesti tiedotettu mahdollisuudesta hakea urheilupainotteiseen opetukseen omassa lukiossa vai oliko hakeminen perustunut yksinomaan opiskelijan omaan aloitteeseen. Samoin selvitystä ei ole siitä, onko muutoksenhakumahdollisuuksista tiedotettu lukion opiskelijoille.

3.3

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 124 §:n 1 momentin mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Lukiolain (629/1998) 3 §:n 3 momentin mukaan lukiokoulutusta järjestetään lukioissa, aikuisluoioissa ja muissa oppilaitoksissa. Lukiolain 4 §:n 2 momentin puitteissa erityisen koulutustehtävän saaneet urheilulukiot voivat poiketa lukion valtakunnallisesta tuntijaosta sen mukaan kuin koulutuksen järjestämisluvassa määrätään. Opetushallitus on antanut lukiolain 10 §:n nojalla nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet elokuussa 2003 (Opetushallituksen määräys nro 33/011/2003). Lukiolain 11 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä opetussuunnitelma. Lukiolain 20 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös henkilö, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää mutta jolla katsotaan muutoin olevan riittävät edellytykset lukio-opinnoista suoriutumiseen. Säännöksen 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Asianomainen ministeriö voi päättää tarkemmin opiskelijaksi ottamisen perusteista. Hakijoihin on sovelletta-

va yhdenvertaisia valintaperusteita. Lukiolain 34 §:ssä säädetty muutoksenhausta lukiokoulutuksen järjestäjän päätöksiin. Muutosta opiskelijaksi ottamista koskevaan ratkaisuun haetaan aluehallintovirastolta.

Opetusministeriö on lisäksi antanut asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006). Urheilulukioihin haetaan ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishausta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (30/2008) tarkoitetussa yhteishaussa.

Hallintolain (434/2003) 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999; julkisuuslaki) 11 §:n mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (*asianosainen*), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Tämän lain 24 §:n 1 momentin 30 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun ohella oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja.

3.4

Arviointi

Kyseisessä tapauksessa kantelijan tytär oli hakenut alun perin Kastellin urheilulukioon. Häntä ei valittu urheilulukioon, mutta hän oli päässyt opiskelemaan saman koulun tavanomaiseen lukio-koulutukseen ja aloittanut ne opinnot. Opiskeltuaan vuoden lukiossa hän oli hakenut syksyllä 2011 siirtoa urheilulukion puolelle. Lukio ei resurssien puitteissa voinut ottaa kuin rajallisen määrän opiskelijoita toiselle vuosikurssille.

Tässä valintatilanteessa jääkiekkoliiton lajipäällikkö oli antanut kantelijan tyttärelle lajiliittopisteet, jotka ovat perustuneet valtakunnalliseen Olympiakomitean antamaan pisteytysohjeistukseen. Kastellin lukio olisi rehtorin 16.11.2011 antaman selvityksen mukaan voinut tarvittaessa pyytää korjausta pisteisiin, mikäli olisi katsonut sen tarpeelliseksi. Näin koulu oli muutaman kerran tehnytkin, joskaan pisteet eivät selvityksen mukaan olleet muuttuneet. Tässä tapauksessa Kastellin lukion rehtori oli luottanut lajiliiton antamiin pisteisiin urheilijan arvioinnissa. Lajiliiton pistemäärä oli siten toiminut kriteerinä valittaessa opiskelijoita urheilulukion 2. vuosikurssille.

Urheilulukion rehtorin selvityksen mukaan lajiliitolta saadut hakijoiden pisteet olivat tulleet koulun ja urheilulukion johtoryhmän tietoon ennen kuin toisen vuoden opiskelijavalinta oli tehty. Rehtorin mukaan lukio oli kohdellut kaikkia hakijoita tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti eikä kyseinen jääkiekkoseuran valmentaja ollut vaikuttanut opiskelijavalintaan. Hän ei ole kuulunut lukion johtoryhmään eikä hän pisteytä urheilijaa taikka ole missään roolissa rehtorin päätöksenteossa. Oulun kaupungin opetuslautakunnan selvityksen mukaan urheilulukion toiselle vuosikurssille hakeutuville opiskelijoille ei ole yleisiä valintaperusteita vaan urheilullisilla tekijöillä on painoarvo ja määrävä tekijä on lajiliiton antamien pisteiden määrä.

Omasta puolestani totean, että toisen vuoden vuosikurssin opiskelijoiden valinnassa tulisi ottaa huomioon eräitä yleisiä, hyvään hallintoon kuuluvia vaatimuksia, joihin kiinnitän laillisuusvalvonnan näkökulmasta huomiota.

Opetushallitus toteaa lausunnossaan, että opiskelijavalinnan valmistelussa voidaan kuulla asiantuntijatahoja, tässä tapauksessa jääkiekon lajiliittoa, mutta ne eivät voi olla se taho, joka ratkaisee opiskelijavalinnan. Hyvän hallinnon kannalta ja perustuslain 124 § huomioon ottaen ulkopuolisten asiantuntijatahojen antamat pisteytykset eivät siis voi olla opiskelijavalinnan yksinomainen peruste, kuten Kastellin lukion rehtori näyttää selvityksessään olettaen. Myös Oulun opetuslautakunta toteaa selvityksessään, että ”Kastellin urheilulukion toiselle vuosikurssille valinnan kriteerinä on ollut lajiliiton antamat pisteet”. Tämä on lautakunnan mukaan kerrottu hakijoille valintatestin yhteydessä.

Kuitenkaan lukion toisen vuosikurssin urheilijalinjavallinnan perustuminen pelkkiin lajiliiton antamiin pisteisiin ei ole nähdäkseni lainmukainen menettely, vaikkakin lajiliitto voi antaa lukion harjoituksen perusteeksi asiantuntijalausannon.

Toinen kysymys on se, millä tavoin valintamenettely tulisi järjestää tilanteissa, joissa opiskelija vaihtaa lukiokoulutuksen kesken opintolinjaa tai opintojen painotusta saman lukion sisällä. Vaikka opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annetussa asetuksessa ei ole nimenomaan säännelty, sovelletaanko asetusta myös näihin tilanteisiin, käsitykseni mukaan tällöin tulee soveltaa samoja peruseriaatteita kuin lukioon valittaessa. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että valinta tapahtuu yhdenvertaisin perustein ja järjestelyin. Lisäksi lukion toisen vuosikurssin opiskelijahausta ja mahdollisuuksista hakea muutosta tulee tiedottaa kaikille asianomaisille opiskelijoille. Saadun selvityksen perusteella tilanne Kastellin lukiossa näyttää näiltä osin olleen epäselvä.

Edelleen Oulun kaupungin opetuslautakunta on jo selvityksessään 23.11.2011 kiinnittänyt hyvän hallinnon kannalta huomiota Kastellin lukion tapaan käsitellä sähköpostiviestinnässä kantelijan viireille saattamaa asiaa. Lautakunnan mukaan lukion sähköpostiviestintä ei täytä hyvän hallinnon ja hallintolain vaatimuksia perustelujen, kattavuuden ja asian käsittelyn viivytyksettömyyden osalta. Kantelija oli saanut selvityksen pisteytyksestä vasta kantelumenettelyn yhteydessä vaikka Jääkiekkoliiton tekemä pisteytys on lautakunnan mukaan ollut ratkaiseva osa valintaprosessia.

Lopuksi totean yleisesti, että opiskelijavalintoihin liittyy sekä julkisuuslain että henkilötietolain kannalta huomioon otettavia seikkoja. Oppilaitos on lopullisen valintapäätöksen jälkeen velvollinen antamaan valintaa koskevia henkilökohtaisia tietoja asianomaiselle hakijalle itselleen (julkisuuslaki 11 §), mutta ei muille. Tämä koskee sekä koulun antamia arviointipisteitä että lajiliiton pisteitä (julkisuuslaki 24 §, kohta 30). Pisteet voidaan myös tulkita tiedoksi, joka koskee hakijan henkilökohtaisia vapaa-ajan harrastuksia (julkisuuslaki 24 §, kohta 32). Julkisuuslain kannalta lajiliittojen tai yksittäisten valmentajien asema ja eri tahojen välinen tiedonkulku voi olla pisteytyksissä ongelmallista, ellei päätöksenteon selkeydestä ja opiskelijan tietosuojasta huolehdita.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni ohjaavat käsitykseni Oulun Kastellin lukion menettelystä ja lajiliittojen asemasta sekä asianomaisen lukion rehtorin että Oulun kaupungin opetuslautakun-

nan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni sekä Oulun Kastellin lukion rehtorille että Oulun kaupungin opetuslautakunnalle.

Lähetän päätökseni yleiseltä kannalta tiedoksi myös Opetushallitukselle, joka huolehtii opetussuunnitelman perusteista. Samoin lähetän jäljennöksen päätöksestäni tietojantaneelle Suomen Jääkiekkoliiton kehityspäällikölle, vaikkakaan tämä taho ei kuulu laillisuusvalvonnassa toimivaltani.